

Manuel De Landa, Tisuću godina nelinearne povijesti, Naklada Jesenski i Turk, Zagreb 2002., 400 str.

Knjiga *Tisuću godina nelinearne povijesti* Manuela De Lande suvremeni je povijesni pregled posljednjih tisuću godina povijesti, čovjekova razvoja i društvenih međudnosa. Spominjući realnu povijest koju su pisali Herodot, Tukidid i drugi, De Landa govori da se

svojim djelom ne odmiče od osnova takve povijesti već da putem učenja, koja su razvijali postmodernistički francuski povjesničari, primjenjuje te spoznaje.

Autorove metode gledanja na povijest razlikuju se od onih konvencionalne povijesti; uporaba godina, događaja, imena, etiketiranja ideoloških, vjerskih i nacionalnih obilježja. Glavna obilježja De Landinih metoda su izbjegavanje antropocentričnosti i uzimanje u obzir čitave populacije razdoblja i prostora koje obrađuje. Za njega ne postoji određeni narod ili etnos koji (i o kojem) se piše povijest, već populacije živih bića, populacije gradova, populacije jezika...

Povijest posljednjih tisuću godina De Landa obrađuje iz triju perspektiva i u tri dijela:

U prvome dijelu, naslovljenom "Lave i magme", autor povijest gleda kroz prizmu anorganske povijesti tokova materije, služeći se spoznajama fizike, kemije, geologije i povijesti arhitekture i urbanizma. Opisuje nastajanje gradova, važnosti zidina, fortifikacija, strukturalnih predispozicija građevina i fizičkih međudnosa objašnjavajući, kroz više znanstvenih disciplina, kako su naselja nastajala i kako su funkcionirala kroz povijest. Uvodeći, na primjer, fiziku u povijest, De Landa govori o izgradnji gradova kao rezultatu intenziviranog protoka energije. Kemiju primjenjuje u usporedbi grada s kristalnom rešetkom čiji je oblik najbolji primjer homogene organizacije neke populacije (i atoma i društva, arhitekture, prirode). Sam grad živi kao biološki organizam s mnoštvom svojih funkcija od kojih je, na primjer, izvlačenje viškova energije uspoređeno s birokracijom koja svojim porezima, nametima, prisilnom radom uvjetuje određenu ravnotežu.

Drugi dio, "Meso i geni", napisan je s gledišta organske tvari. Bakterije, virusi, životinje, biljke, poljoprivreda glavni su likovi kojima se objašnjava nastajanje kulture i povijesti. Mehanizmi poput fotosinteze i hranidbenog lanca, u kojem se protok materije kreće do vrhunca piramide te se zatim vraća na početak, na djelu su i u gradovima i ljudskoj civilizaciji općenito. Da bi osigurao stalan dotok jestive biomase, grad od tri tisuće stanovnika, dakle srednjovjekovni grad srednje veličine, mora imati pod nadzorom zemlju barem deset okolnih sela. Urbani život istinski definira podjela rada između potrošača i proizvođača hrane i moć koja je potrebna da se ona nametne i održi.

"Memi i norme" posljednji je dio, koji obrađuje povijest jezika u interakciji između sociolingvistike i povijesti. U glavnim je crtama izložen nacrt opće povijesti jezika u Europi između 1000. i 1700. godine, te povijest entiteta koji se u njima javljaju, osobito kad se jezični materijal akumulira unutar gradskih zidina. Autor istražuje ideju da se različitim procesima stvaranja struktura može objasniti sustavnost koja svaki jezik određuje i čini različitim od drugih. Osobito svaki samoglasnik, suglasnik, svaka semantička odrednica, svaka sintaktička shema smatrat će se entitetom koji se prenosi s roditelja na potomstvo (i na nove govornike) kao norma i *društvena obveza*. De Landa piše o prijenosu kulturnih informacija – mema (R. Dawkins) – analogno prijenosu bioloških informacija genima.

Držeći konstantu realne povijesti, autor povijest gradi interdisciplinarno, sastavljenu od, prije svega, suvremene fizike nelinearnih sustava, evolucijske biologije, ekonomske povijesti, povijest brodogradnje, geologije, sociolingvistike i povijesti arhitekture. De Landa primjenjuje nelinearnu dinamiku na povijest, govori o povijesti jezika, ali se intenzivno bavi i s povijesti u sociolingvistici te tako objašnjava kako je jezik nastao

tokovima nelinearne dinamike. S jasnim povijesnim predznakom De Landa stavlja u međuodnose i u tokove nelinearne dinamike mnoge discipline kako bi dobio rezultate koji pokazuju koliko je povijest važna za druge znanosti, ali i koliko su druge discipline relevantne za povijest.

Pristup povijesti kao historiografiji nelinearnih tokova čini ovo djelo posebnim. Primjenjujući ideje Ilye Prigoginea, koji naglašava da je povijest važan dio fizike i koji povijest uvodi u fiziku, De Landa radi obrnuto - u povijest uvodi fiziku i druge prirodne znanosti. Autor proučava specifične točke među znanostima, razne fluktuacije i povratne informacije koje su odgovorne za promjenu spoznaja i nove rezultate. Takvim interakcijama znanosti i disciplina stvara se novi sloj akumuliranih "stvari" koje obogaćuju rezervoar nelinearne dinamike i nelinearne kombinatorike za stvaranje novih struktura i procesa.

Služeći se širokom, prvorazrednom primarnom literaturom, autor stvara i razvija originalni pristup povijesti i filozofiji povijesti. Imajući za polazište suvremenu historiografiju, prije svega ekonomsku povijest Fernanda Braudela, radove francuskih annalista i zagovornika moderne "totalne", interdisciplinarnosti povijesti, De Landa gradi novi pogled na povijest i odmah ga primjenjuje na tri metodološki veoma izazovne teme, koje svojom različitošću uvjerljivo pokazuju široke mogućnosti primjene De Landine metode.

Tisuću godina nelinearne povijesti inspirativno je djelo s novim idejama o gledanju na povijest i uporabu interdisciplinarnosti općenito, a posebno na historijsku antropologiju. Ipak, autorovo je djelo izrazito spekulativno i iako je De Landa svakako postavio temelj za daljnja znanstvena istraživanja, ona bi se, u budućim radovima, tek trebala testirati i pokazati znanstvenu upotrebljivost njegovih koncepcija, ali i održivost ovako intenzivne komunikacije među tako raznorodnim disciplinama.

Luka ŠEŠO

Nova knjiga američkog povjesničara i kulturnog antropologa Williama M. Reddyja *The Navigation of Feelings...* nastavak je i rezultat njegovih dugogodišnjih istraživanja i nastojanja da pronikne u emocije, da istraži njihovu povijesnu uvjetovanost. Prijašnja su Reddyjeva istraživanja bila usmjerena prema procesima industrijalizacije i nastanku modernog društva, pri čemu je također pozornost posvećivao emocijama i rodnim identitetima, osobito onima koje je razotkrivao proučavajući francusku povijest. Na takvoj se podlozi njegovo zanimanje za povijesnu dimenziju emocija konstantno uobličavalo i nadopunjavalo. Uočljivo inzistiranje na postojanju veze između spoznaje, kulturalne teorije i povijesne interpretacije uposlilo je autora u promišljanju emocija istodobno i kao povjesničara i kao kulturnog antropologa.

William M. Reddy, *The Navigation of Feeling, A Framework for the History of Emotions*, Cambridge University Press, Cambridge, U.K., New York 2001., 394 str.

U prvome dijelu autor prikazuje suvremene teorije emocija koje su razvili kognitivni psiholozi i antropolozi te ističe slabosti njihovih spoznaja i predlaže novu teoriju emocija koja omogućuje razumijevanje i ispitivanje povijesnih promjena u emotivnom iskustvu. Vlastitu teoriju emocija gradi preplećući dostignuća istraživača na polju kognitivne psihologije i antropologije.

Reddyjeva teorija sastoji se od analize percipiranog materijala i njegove obrade u svijesti pojedinca, a veliku pozornost posvećuje i analizi govornih činova, odnosno načina kojima pojedinac izražava emocije. Kako mu je glavna namjera proniknuti u